

“ ผู้สืบสานตำนานผ้าจวนตานี
ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ”

ผ้าจวนตานี

นางสาวนัชฎาภรณ์ พรหมสุข

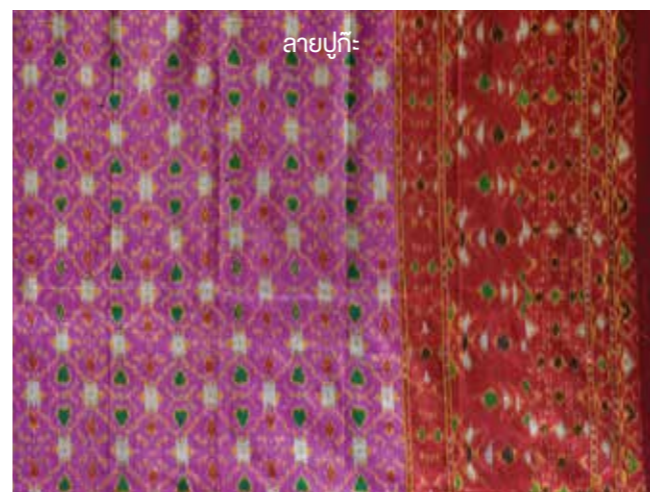
อายุ : 46 ปี

ที่อยู่ : 94 หมู่ 3 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์
จังหวัดปัตตานี 94120

โทร : 093-613-1990

ผ้าจวนตานี เป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์ลวดลายการทอเฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นผ้าโบราณที่เคยสูญหายไปแล้วชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ปัจจุบันนี้ ณ พื้นที่ตำบลทรายขาว “ครุณีชฎาภรณ์ พรหมสุข” ได้เข้ามาเรียนรู้การทอผ้าจวนตานี และได้มีโอกาสเข้าไปดูการทอผ้าที่ศูนย์ศิลปาชีพวัดช้างไห้ จึงเกิดความสนใจ กอปรกับในอดีตตำบลทรายขาวได้มีการทอผ้าใช้กันภายในครัวเรือนอยู่แล้ว และด้วยความเปลี่ยนแปลงของค่านิยม การแต่งกายที่ใช้เสื้อผ้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศ รวมถึงการใช้ผ้าป่าเต๋กันเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การทอผ้าของชาวบ้านในตำบลทรายขาวต้องหยุดชะงักลง ครุณีชฎาภรณ์ จึงตั้งใจที่จะเข้ามาฟื้นฟูการทอผ้าจวนตานี ให้เป็นที่รู้จักอีกครั้งหลังจากที่สูญหายไปนาน

ครุณีชฎาภรณ์ ได้รับการบอกเล่าจากคุณยายถึงเรื่องราวลวดลายผ้าจวนตานี ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินโดนีเซีย ใช้เทคนิคการมัดหมี่คล้ายกับผ้าภาคอีสานหากแต่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ลวดลายและสีสันทัน ซึ่งสามารถทอได้ทั้งเส้นไหมและเส้นฝ้าย มีแถบริ้วลวดลายวางเป็นแนวระหว่างพื้นผ้า และชายผ้าทั้งสองด้าน มีคำเรียกในภาษาพื้นถิ่นว่า “จวนหรือจวน” ซึ่งแปลว่าร่องหรือทาง จึงมีชื่อที่เรียกผ้าชนิดนี้อีกชื่อหนึ่งว่า “ผ้าร่องจวน” หากลวดลายวางเป็นแนวอยู่ในช่องขนานมีลักษณะเป็นร่องริ้วเรียกว่า “ร่องจวน” กรณีที่เอาลายจวนไปทำเป็นลายผ้าตำแหน่งสะโพก (ปาตะ) เรียกว่า “ปาตะจวน” หากเป็นโล่สร้าง เรียกว่า “ผ้าโล่สร้างปาตะจวน” สีของพื้นผ้านิยมใช้สีที่ตัดกัน คือ จะมีเชิงผ้าสีแดง หัวผ้าจะประกอบไปด้วย 5 สี และ 5 ลาย อาทิ ลายประจำยามกันแย่ง ลายโคม อันเป็นที่มาของชื่อเรียกอีกชื่อ ว่า “ผ้าลิมา” ที่แปลว่าห้า ส่วนท้องผ้าจะใช้สีที่ตัดกันอย่าง สีเขียว สีม่วง สีเหลือง

ลายปูเก้

ลายเข็มขัดทอง

ลายดอกแปดแฉก

ด้วยลวดลายผ้าจวนตานีเกิดจากการมัดหมี่มีจำนวนมาก ทำให้หนึ่งผืนใช้ระยะเวลาสร้างงานค่อนข้างนาน ส่งผลให้มีราคาแพง ลวดลายโบราณที่ครูนัชฎาภรณ์ยังคงอนุรักษ์ไว้ ได้แก่ ลายปูกะ ลายเข็มขัดทอง ลายดวงดาว ลายดอกแปดแฉก ลายดอกผักบุ้ง ลายตะเกียงดาว เป็นต้น และการสานต่อในครั้งนี้ได้มีการรวมกลุ่มชาวบ้านจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าบ้านทรายขาว มีจำนวนสมาชิก 20 คน เพื่อต้องการรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิม ตั้งแต่การทำเส้นยืน และการมัดลาย โดยใช้ที่กระทบด้วยมือ อีกทั้งได้พัฒนาสีสันทันเข้ากับความต้องการของตลาด และพัฒนาการทอผ้ามัดหมี่จำหน่ายในราคาที่ย่อมเยาเพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางให้ผู้ซื้อได้มีทางเลือกที่หลากหลาย นอกจากนี้ได้มีการนำเอกลักษณ์ของพื้นที่ถิ่นมาสานต่อภูมิปัญญาให้คงอยู่ โดยนำผ้าเก่าของคนเฒ่าคนแก่ในพื้นที่มาศึกษาร่วมกับ อาจารย์เบน แสงโสม ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้านลายผ้ามัดหมี่ และนำมาแกะลายมัดหมี่โบราณเพื่อสานต่อลายเอกลักษณ์ของผ้าจวนตานีต่อไป

ในฐานะประธานกลุ่มทอผ้าตำบลบ้านทรายขาว ครูนัชฎาภรณ์ ยังคงยึดมั่นการสืบสาน “ผ้าจวนตานี” ให้ได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น สามารถพัฒนามาตรฐานและได้รับเครื่องหมายตรานกยูงพระราชทานสีทอง สีนํ้าเงิน และสีเงิน ในปี พ.ศ. 2551 สร้างความภูมิใจเป็นที่สุดสำหรับสมาชิกบ้านทรายขาวทุกคน การฟื้นฟูลายผ้าจวนตานีครั้งนี้ นับว่าเป็นการนำเอาเอกลักษณ์ประจำจังหวัดปัตตานี กลับมาสร้างชื่อเสียงอีกครั้ง ปัจจุบันครูนัชฎาภรณ์ ได้ถ่ายทอดให้คนในกลุ่มได้เรียนรู้ เริ่มจากการให้ทุกคนแก้ไขปัญหาก่อน จากนั้นจะสอนการมัดหมี่ การสร้างลาย และการทอต่อไป พร้อมทั้งการปลูกลูกฟักให้เด็กได้เข้ามาสัมผัสและเป็นส่วนหนึ่งในการทอผ้าจวนตานี เพื่อให้เกิดความรักและหวงแหนในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ โดยได้ประสานกับโรงเรียนในการนำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ ปีที่ 5 มาเรียนรู้การทอผ้าขั้นพื้นฐานและการมัดย้อม อีกทั้งให้นักเรียนหารายได้พิเศษด้วยการมาช่วยกรอด้วย เป็นการให้เยาวชนซึมซับกับงานหัตถกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง การสร้างคุณค่าบนผืนผ้าจวนตานีนี้ไม่ได้เพียงแค่สร้างรายได้ หากแต่ยังเปลี่ยนแปลงมุมมองของเมืองปัตตานีให้มีตำบลทรายขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมกับดำรงรักษาไว้ซึ่งมรดกอันล้ำค่าสืบไป

“ เด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยสนใจ ถ้าคุณไหนสนใจ
จะสอนให้ฟรี อยากรักษาภูมิปัญญา
ให้คงอยู่ตลอดไป ”

ลายดวงดาว